

Секція: Фінанси, гроші і кредит

ЗАСЛАВСЬКА ОЛЬГА ІГОРІВНА

к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи

Ужгородський національний університет

м. Ужгород, Україна

ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НАСЕЛЕННЯ У КРЕДИТНОМУ ПОРТФЕЛІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

Функціонування банківської системи України характеризується значним зростанням споживчих кредитів у загальному кредитному портфелі банків. За останнє десятиріччя споживчі кредити вітчизняних банків збільшились у десятки разів, а відношення їхній обсягів до ВВП досягло рівня розвинених країн. За таких обставин суттєво збільшився вплив споживчого кредитування на фінансові результати діяльності банків. У цьому аспекті, слід враховувати високий рівень ризиків, який несе в собі споживче кредитування, що вимагає нових підходів до організації ризик-менеджменту банку.

В умовах сьогодення основною перешкодою у роботі українських комерційних банків є значне зростання проблемної кредитної заборгованості населення. Значні збитки за цим напрямом зумовлено невчасною сплатою відсотків за надані кредити, неповерненням самих боргів, а часто й залученням занадто дорогих кредитних ресурсів.

Серед основних причин росту проблемної заборгованості за кредитами домашнім господарствам в Україні варто виділити такі:

- висока ціна споживчих кредитів;
- стрімкий розвиток беззаставних готівкових грошових кредитів;
- високий рівень ризику операцій з надання споживчих кредитів;
- відсутність високодохідних довгострокових вкладень (депозитів);

– бажання банків отримувати надприбутки від кредитування фізичних осіб за неможливості їхнього отримання від юридичних осіб.

Ключовим фактором виникнення кризової ситуації у вітчизняній банківській сфері у 2009 році було переважання споживчих кредитів в іноземній валюті. Так, у 2009 році кредити, видані в іноземній валюті, склали 64,2 % від усього обсягу наданих споживчих кредитів, у 2010 році — 62 %, а у 2011 році — 57,3 %. Протягом 2012—2014 років їхня частка почала суттєво зменшуватись і на початку 2014 року становила лише 21,2 %. Така тенденція не мала продовження у наступні роки. Так, за підсумками 2015 року у структурі портфеля споживчих кредитів банків переважали гривневі кредити, проте частка позик у іноземній валюті зросла до 36,5 % (табл. 2) [1].

Таблиця 1

Динаміка обсягів споживчих кредитів, наданих банками України, у розрізі валют за період з 2009 по 2016 рр. (станом на початок року)*

Період	Споживчі кредити				
	Усього, млн. грн.	у національній валюті		в іноземній валюті	
		обсяг, млн. грн.	Частка, %	обсяг, млн. грн.	Частка, %
2009	186 088	66 693	35,8	119 396	64,2
2010	137 113	52 190	38,0	84 923	62,0
2011	122 942	52 478	42,7	70 464	57,3
2012	126 192	71 091	56,3	55 100	43,7
2013	125 011	85 384	68,3	39 627	31,7
2014	137 346	108 224	78,8	29 122	21,2
2015	135 094	95 763	70,9	39 332	29,1
2016	104 879	66 662	63,5	38 217	36,5

*Джерело: складено на основі [5]

Свого часу попит на кредити в іноземній валюті виник завдяки тривалому стабільному курсу гривні та низьким відсотковим ставкам за таким кредитами. Валютний ризик тоді ігнорувався як позичальниками так і кредиторами. Банки, маючи можливість отримати ресурси від іноземної материнської компанії, були зацікавлені у наданні кредитів у тій валюті, в

якій було отримано залучені ресурси. Таким чином, валютний ризик повністю перекладався з банків на позичальників. Попри те, що ще у червні 2009 року НБУ заборонив надання кредитів фізичним особам в іноземній валюті, це практично не вирішило проблему з уже наявною заборгованістю. За практично незмінних реальних доходах населення девальвація гривні виявилася просто катастрофічною для тих позичальників, які брали кредити в іноземній валюті. Якщо у 2009 році гривня знецінилася більш, ніж у два рази, то за 2014—2015 роки знецінення досягло 300 %. На фоні погіршення макроекономічної ситуації і швидкої девальвація гривні неспроможність позичальників повертати валютні кредити стала чи не найбільшою проблемою вітчизняних банків.

Таким чином, в умовах тривалої девальвації гривні, нестабільної ситуації в країні та помітної економічної рецесії, для того, аби знизити ризики споживчого кредитування, банки повинні впроваджувати сучасні методи управління. Побудова системи ризик-менеджменту споживчого кредитування передбачає врахування всіх його особливостей та обґрунтування механізмів управління на основі формування ефективної системи фінансового менеджменту у банківських установах.

Виходячи із вітчизняного та зарубіжного досвіду, вчені та практики рекомендують українським банкам сформувати оптимальну продуктову лінійку споживчого кредитування, розробляти і впроваджувати унікальні продукти, скорочувати частку готівкових кредитів та залучати населення до кредитів на основі використання кредитних карток й застосування овердрафту. Усе це сприятиме зменшенню витрат обігу та суттєво посилить контроль банку за цільовим використанням кредитів.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України / [Електронний ресурс].
— Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>